

Діана ДОБРОВОЛЬСЬКА,
orcid.org/0000-0002-2868-5203

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри іноземних мов природничих факультетів
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(Одеса, Україна) diana.dobrovolska@onu.edu.ua

Людмила ДОБРОВОЛЬСЬКА,
orcid.org/0000-0001-5584-7709

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(Одеса, Україна) mila.dobrovolska2@gmail.com

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРИ КОНТАКТНИХ ТА ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМАХ РОБОТИ

Професійно орієнтоване навчання іноземної мови в університетських полікультурних групах має низку особливостей об'єктивного й суб'єктивного характеру, які більшою чи меншою мірою пов'язані з лінгвістичним і комунікативним досвідом мовця-студента, рівнем сформованості лексико-граматичних навичок, етнокультурними традиціями його країни, вмінням вилучити фахово-значущу інформацію з періоджерел; досвідом використання інформаційні технології та новітні гаджети для пошуку, отримання іншомовної інформації, а також навичками обміну інформацією засобами вивчаємої мови в полікультурному колективі. Проте найважливішою рисою навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі є необхідність роботи за кредитно-модульною системою, під час якої успішне опанування мовним і мовленнєвим матеріалом залежить як від зусиль окремої особистості, так і від колективної, командної співпраці усієї академічної групи.

Зацікавленість іноземних громадян в отриманні якісної освіти на факультетах Одеського національного університету імені І. І. Мечникова стимулювало викладачів кафедр іноземних мов для гуманітарних і природничих факультетів проаналізувати прийоми, форми й методи навчання англійської мови, які поширені у вищих навчальних закладах світу, й ті, що застосовано на філологічному, математичному, біологічному факультеті й факультеті міжнародних економічних відносин, для визначення найефективнішого методу навчання полікультурної групи. Таким методом виявився комунікативний, проте він потребував запровадження певної технології, яка б дозволила розширити зміст навчання (не порушуючи вимог і принципів кредитно-модульної системи), дозволила кожному студенту розвивати свої вміння та навички, залучала б його до іншомовленнєвої діяльності на заняттях і під час самостійної роботи поза межами аудиторії. Розроблена нами технологія навчання англійської мови базувалася на текстоцентричних комплексах, осередком яких були автентичні статті за фахом студентів, що були інкорпоровані в програму курсу додатково до матеріалів підручників. П'ятирічна апробація розробленої технології на 4 факультетах університету виявила ефективність щодо засвоєння матеріалу, усталеності мовних і мовленнєвих навичок студентів, а методичну значущість вбачаємо в можливості її використання за умов контактних і дистанційних форм роботи, що було особливо важливим у 2020 році – під час онлайн навчання. Автори аналізують варіанти завдань і режими роботи зі студентами, обговорюють перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: контактне й дистанційне навчання, технологія навчання, іноземна мова, кредитно-модульна система, полікультурна група, текст.

Diana DOBROVOLSKA,

orcid.org/0000-0002-2868-5203

Candidate of Philological Sciences,

Lecturer at the Department of Foreign Languages of Natural Sciences Faculties

Odesa I. I. Mechnikov National University

(Odesa, Ukraine) diana.dobrovolska@onu.edu.ua

Liudmyla DOBROVOLSKA,

orcid.org/0000-0001-5584-7709

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages of Humanitarian Faculties

Odesa I. I. Mechnikov National University

(Odesa, Ukraine) mila.dobrovolska2@gmail.com

THE TECHNOLOGY OF TEACHING A FOREIGN LANGUAGE VIA CONTACT AND DISTANT FORMS OF WORK

Teaching a foreign language for the specific purposes to the polycultured European and Asian University students is quite challenging due to the fact that learners from different countries are characterized both by peculiar mentality,

national traditions and general level of background education, nevertheless all the academic group students should fulfill the programme's requirements, so that to pass credits and exams at the end of the term. Such students' groups especially during the first year of studying require special attention on the part of the educators, the latter being responsible both for students' possibility to be well adopted in a foreign country and to be helped with some individually relevant teacher's aids. It would let the learners overcome their lagging behind in a foreign language and facilitate the acquisition of career-oriented knowledge at the foreign language lessons. The mentioned above factors stimulated the teachers of Odessa National I. I. Mechnikov University to undertake the analytical investigation of foreign language teaching methods and techniques used in the world. The primary aim was to find out which method would be the best for proficiency-oriented English language teaching in the group of learners with the varying initial level of the language knowledge. The secondary aim was to develop and implement the technology to be used in tandem with University credit-modular system.

The Communicative method proved to be the most effective one, still it required some teaching technology to be oriented on special needs of the students of every faculty and specialty. Such a technology was pioneered by us, the core of it being textually-centred complexes applied for multiple-purpose students' work and a real possibility for the learners to use modern IT technologies and modern gadgets. During the five-year period we checked our technology efficiency via some contact and distant forms of teaching. According to the data obtained (test and exam results) the suggested technology turned out to be methodologically valuable, one of its merit being the easiness of application for on-line foreign language teaching which was of importance during the COVID-19 quarantine period. The present article discusses the work done, demonstrates the merits of the suggested technology and outlines the perspectives of the future investigation.

Key words: *contact and distant education, teaching technology, foreign language, credit-modular system, polycultured group, text.*

Здобуття якісної вищої освіти, завдяки якій фахівцеві зможе працевлаштуватися в полікультурному виробничому чи науково-дослідницькому колективі, як-то: невеличка команда підприємства, установи або транснаціональної компанії, стало вирішальною причиною вступу багатьох громадян Європейських та Азійських держав до вищих навчальних закладів України.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (далі – ОНУ), який за рейтингом Центру міжнародних проєктів «Євроосвіта» у 2020 році увійшов у топ-20 кращих вищих навчальних закладів України, посівши 18-те місце серед 200, що оцінювалися, вже декілька десятиліть привертає увагу випускників шкіл і ліцеїв, гімназій і коледжів Болгарії та В'єтнаму, Туреччини й Румунії, Молдови й Китаю, Єгипту й Вірменії, Індії та Грузії, Японії та Афганістану.

Постановка проблеми й аналіз попередніх досліджень. Зацікавленість іноземців у навчанні в університеті пояснюється не тільки бажанням здобути ґрунтовні фахові знання та отримати практичний досвід під час навчання на старших курсах, але й можливістю розвинути мовні та мовленнєві навички поширених в світі мов, як-то: англійська, німецька, французька, іспанська, грецька, арабська та інші. Зрозуміло, що на багатьох факультетах (за винятком факультету романо-германської філології, міжнародних і міжнародних економічних відносин, де студенти вивчають декілька з позначених вище мов) навчання іноземної мови (далі – ІМ) орієнтовано на глобальні потреби суспільства, і студенти у рамках Програми фахового спрямування оволодівають однією (англійська, німецька, французька) мовою. Це означає, що така мова має бути засвоєна студентами так, щоб вони могли вільно спілкуватися нею за тематикою свого фаху, вилучати інформацію з першоджерел, обмінюватися цією інформацією з колегами-

фахівцями як у письмовій, так і в усній формі. Однак перед викладачами ІМ постає низка проблем, насамперед пов'язаних з недостатнім рівнем сформованості лексико-граматичних навичок у деяких студентів, які почали навчання на першому курсі.

Така проблема не нова. Шляхи її вирішення здавна досліджувалися такими вітчизняними та закордонними лінгвістами, методистами, психологами, як Ф. Ф. Леонтьєв, І. Л. Бім, Ж. Л. Вітлін, В. Л. Скалкін, М. В. Ляховицький, С. К. Фоломкін, Н. К. Скляренко, D. Bridges, R. Palmer, M. West та іншими, які вважали, що розвинення лексико-граматичних навичок – це тереневе завдання для ефективного формування у людини потенційного та активного словнику, що слугуватиме засадою для розвинення іношомовленнєвих навичок. Пропонувалися численні варіанти формування мовних та мовленнєвих навичок, у тому числі: шляхи унаочнення типів концептуальних структур як одиниць ментального простору для поліпшення засвоєння мовного матеріалу (Іващенко, 2004: 56); інтелектуально-рефлексивні завдання для формування конкурентоспроможності учнів (Семенов, 2010:1–6); було розроблено засоби репрезентації лінійних висловлювань ІМ через міжмовні універсалії (Образцова, 2010); було запропоновано ідею засвоєння «адаптивної мови», згідно якої через цю мову людина б могла брати участь у міжкультурній комунікації (Proposals from the Group of Intellectuals for Intercultural Dialogue set up at the initiative of the European Commission, 2008:15–17) та інші.

Звісно, якщо термін засвоєння ІМ складає 3–5 років, на 1 курсі можна зосередитися на мовному матеріалі та формуванні мовних навичок, але освітні програми майже усіх факультетів не передбачають такого тривалого часу вивчення ІМ, а тільки від 2 до 4 семестрів.

Методи дослідження та актуальність роботи.

Враховуючи вказані вище обставини, а також те, що студенти університету, як і майбутні фахівці, мають змогу використовувати сучасні ІТ технології, прилади та устаткування для пошуку та обміну інформацією з метою теоретичного та практичного її використання, викладачі двох кафедр іноземних мов ОНУ здійснили моніторинг і аналіз контактних і дистанційних форм і прийомів навчання іноземної (англійської) мови, а також обстеження тих форм, методів, технологічних прийомів, що використовувалися під час навчання на 1–2 курсах факультетів університету. У результаті цієї роботи було з'ясовано, що найефективнішим методом навчання іноземної мови для спеціальних цілей за умов надання університетської освіти студентам полікультурних груп є комунікативний метод, який організаційно підпорядкований кредитно-модульній системі. Актуальність проведеного дослідження була обумовлена також різним початковим рівнем усталеності мовних та мовленнєвих навичок студентів полікультурних академічних груп, браком досвіду командної і групової роботи, невмінням студентів-першокурсників ефективно (швидко й точно) вилучати потрібну інформацію з іншомовних джерел за фахом.

Мета. Розробити технологію навчання англійської мови фахового спрямування для полікультурних груп, яка б могла бути використана за умов контактної та дистанційної форми навчання студентів університету.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що перший курс навчання є особливо значущим як для розвинення навичок іншомовленнєвої діяльності, так і для формування навичок командної роботи кожної особистості. Зрозуміло, що цьому етапу навчання мають бути притаманні риси пропедевтичного характеру. Це означає, що викладачеві слід, з одного боку, враховувати «недоробки» попередньої шкільної програми щодо розвинення вмінь та навичок, брак безпосереднього та опосередкованого спілкування ІМ, а з другого – ефективно прирошувати професійний тезаурус студентів за рахунок фахової термінології й граматичних структур науковому контексту й навчати кожного студента спілкування ІМ у полікультурному середовищі.

Наш досвід роботи на математичному, біологічному, філологічному факультеті, а також на факультеті міжнародних економічних відносин показав, що більшість першокурсників вміють виконувати лексико-граматичні завдання, проте часто читають тексти англійською мовою

дуже повільно, не володіють прийомами пошуку й обробки текстової інформації, не можуть письмово й усно висловити свою думку засобами іноземної мови, не кажучи вже про утворення вторинних документів (тез, анотацій, резюме) за прочитаним текстом фахової спрямованості. А саме ці вміння та навички є підґрунтям для подальшого фахового зросту спеціалістів.

Студенти сьогодення призвичаїлися працювати не стільки з паперовими книгам, скільки з гаджетами. У цьому ми побачили перспективу щодо організації навчання іноземної мови. І це стосувалося як безпосередньо аудиторних (практичних) занять, так і дистанційного навчання студентів, яке започаткували ще п'ять років тому для низки спеціальностей: прикладна математика, біолог-технолог, викладач української мови та літератури, видавнича справа та редагування, російська мова та література, аудит, – і яке у 2020 році стало єдиною формою роботи з студентською аудиторією через поширення у світі COVID-19.

Розглянемо деякі форми та прийоми роботи, які використовувалися для навчання студентів зазначених спеціальностей у 1–2 семестрах протягом 5 останніх років.

Ми ґрунтувалися на положеннях про те, що текст як першоджерело інформації має низку переваг над окремими лексико-граматичними утвореннями й сполуками, бо він є реальним продуктом комунікації, з яким стикаються фахівці усіх спеціальностей при опосередкованому та безпосередньому спілкуванні. Не виключаючи з програми англійської мови тереневі навчальні комплекси різних рівнів (Navigate, Keynote, Outcomes, Premium, Language Leader), якими користувалися студенти, а додатково до них використовувалися автентичні статті за фаховим спрямуванням і матеріали інтернет-сайтів, що віддзеркалювали тематику вивчаємих модулів програми. Ці автентичні матеріали разом з розробленими завданнями утворювали тезаурусно-тематичні цикли (подробіці щодо принципів подання текстових матеріалів та розроблення завдань, послідовності роботи над формуванням мовних та мовленнєвих навичок студентів були висвітлені у кандидатській дисертації Л. В. Добровольської (Добровольська, 1992).

Текстова діяльність англійською мовою підпорядковувала виконання студентами лексико-граматичних й інформаційно-комунікативних завдань, тобто утілювала текстоцентричний підхід. Наприклад, викладач знаходив автентичну статтю необхідної тематики, поділяв її на 5–8 частин, які надсилав студентам групи (по одній час-

тині кожному студенту) для читання, виписування та вивчення нових лексичних засобів, підготовки для обговорення в аудиторії. На заняттях студенти обмінювалися здобутою інформацією, працюючи у малих групах. Підсумковим результатом роботи було написання нотаток чи тез усієї статті під керівництвом викладача. Серед завдань були також:

Find the article/materials on the topic "...". Read the article.

– copy out the most important facts/information. Share the article or the most important passages with your fellow students (email or send by viber). Get ready for discussing the article at the lesson;

– make its plan for retelling. Send the article to your fellow students. Ask them to make a plan and send it back to you. Compare the plans and choose the best one. Be ready to speak according to this plan;

– rearrange the textual information in the form of short sentences. Underline in each sentence the terms and write your own sentences with these terms on the topic "...". Be ready to retell the article using your own sentences;

– make a presentation for the group on the topic of the article (additional materials in English are welcome). Try to incorporate visual aids (pictures, graphs, charts etc.) to facilitate the students' comprehension of the material;

– make a list of the terms used in the article. Share the terms with your fellow students. Be ready to give the derivatives of the words, using suffixes and prefixes. Write the derivatives and their translation in Ukrainian and your mother tongue, memorize them. Retell the article using as many derivatives as possible.

Студентам подобалося також самостійно проводити пошукову роботу в інтернеті, а особливо, коли йшлося про теми культурологічного характеру (національні символи та реалії окремих держав і народів, норми етикету у бізнесовому середовищі, особливості безпосередньої і опосередкованої комунікації країн світу). Обговорення представлених засобами англійської мови матеріалів було жвавим й активним ще й тому, що ці презентації часто робили студенти-носії певної лінгвокультурної групи. А полікультурність академічних груп (українці й болгары, молдавани й турки, араби й вірменці, росіяни й роми...) сприяла тому, що подана з «перших рук» інформація викликала зацікавленість усіх присутніх, краще запам'ятовувалася, тим паче, що нові терміни-реалії були подані на екрані або на дошці. Культурологічний компонент навчання збагачував зміст модульної програми й залучав усіх студентів до

лінгвоетнокультурних цінностей окремих держав і народів. Це, на нашу думку, було фактором для встановлення дружнього доброзичливого мікроклімату у студентській спільноті.

У деяких завданнях було потрібно не тільки записати нові терміни та термінологічні словосполучення англійською мовою, але й речення з ними. Студенти читали свої речення і вибирали найкращі з усіх, утворених на заняттях. Це також сприяло підвищенню уваги до висловлювань усіх студентів групи та активізації розумової діяльності, а студенти з Азійських країн (В'єтнам, Китай, Японія) відчували себе більш впевненими, тому що письмо передувало усномовленнєвій діяльності, а у своїх країнах вони призвичаїлися багато писати, але не часто брали участь у діалогічному мовленні чи виступали перед іншими учнями з монологічними висловлюваннями.

Враховувалися недостатньо розвинені у студентів-першокурсників навички знаходження у цілому тексті відповідей на так звані «упереджувальні» питання. При аудиторній роботі, наприклад, ми проєктували на екран текст таким чином, щоб можна було подати його у вигляді окремих параграфів, після яких були 3 запитання (варіанти відповіді) на прогнозування інформації чи з'ясування причинно-наслідкових зв'язків окремих частин тексту: It is implied in the passage that (варіанти відповіді подано); Which of the following is implied in the next paragraph of the text... ?; The paragraph preceding the passage most probably discussed (варіанти відповіді); The consequence of the information from the paragraph may be as follows (варіанти відповіді); Which of the mentioned above is most likely the topic of the following paragraph... ?

Після вивчення модуля студентам пропонували тести множинного вибору, що також були укладені на теренах цілих текстів фахової спрямованості. Серед завдань, крім позначених вище, були такі, що потребували апеляції до тексту задля пошуку конкретної інформації, уточнення змісту висловлювань чи головної ідеї тексту, з'ясування прагматичного навантаження тексту (було 3 варіанти відповіді):

1) Which of the following is the best title of the text?

2) In line... the expression "... " is closest in the meaning to;

3) The paragraph preceding line... is mainly about;

4) The next paragraph discussed the consequences of;

5) What is the main idea of the text?

6) Choose the best answer to the following question;

- 7) The author's main point is that;
- 8) It is not mentioned in the text if / when/ how;
- 9) What type of information is included in the paragraph N... (подано такі варіанти: a definition, an opinion, an argument)?
- 10) The article might be used in the course of studying the following discipline...

Коли треба було перейти на дистанційну форму роботи подібні завдання було подано на екран під час роботи з групою на платформі ZOOM, Viber, а для відтермінованого контролю знань, вміння та навичок ми широко використовували можливості тестових завдань у Google Form, особливо коли академічні групи налічували 12–18 студентів.

На думку студентів, які навчалися за започаткованою нами технологією, аудиторна й позааудиторна робота над матеріалом курсу навчання ІМ була цікавою, привчала до самостійного пошуку, залучала до комунікації, показала позитивні риси спільної праці у полікультурному колективі. Ми вважаємо своїм основним надбанням таку технологію навчання англійської мови, яка пройшла апробацію і може однаково ефективно використо-

уватися в університеті як під час контактної, так і під час дистанційної форми занять.

Висновки. Рамки роботи не дозволяють детальніше розглянути проблему навчання іноземної мови для конкретних потреб зазначених фахівців і напрямів, проте сучасне суспільство вимагає від викладача іноземної мови таких форм і методів роботи в університеті, які б ґрунтувалися на вимогах Болонської хартії, передбачали залучення технологічних досягнень світу, сприяли формуванню полікультурних особистостей, враховували попередній досвід студентів та ступінь розвинення їх комунікативних навичок, мотивували кожную особистість до спілкування іноземною мовою. Деякі з таких форм і прийомів роботи, що увійшли до комплексів навчання за розробленою технологією та пройшли апробацію протягом 5 років, викладено в статті. Перспективами дослідження будуть форми он-лайн навчання з використанням тестів Close для перевірки засвоєння лінгвістичного матеріалу, встановлення рівня сформованості навичок проглядового й інформативного читання текстів за фахом у студентів старших курсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добровольська Л. В. Методика навчання читання літератури за фахом на основі серії градуйованих за труднощами текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ. 1992. 245 с.
2. Іващенко В. А. Типологічна диференціація концептуальних структур як одиниць ментального простору. *Мовознавство*. 2004. № 1. С. 54–61.
3. Образцова Е. М. Линейная организация высказывания как межъязыковая универсалия (на материале английского, русского, украинского языков) : монография: Одесса : Феникс. 2010. 397 с.
4. Семенов И. М. Формирование интеллектуально-рефлексивной конкурентоспособности одаренных учащихся как компонента их человеческого капитала. *Практическая психология и социальная работа*. Киев. 2010. № 3. С. 1–6.
5. A Rewarding Challenge: How the multiplicity of languages could strengthen Europe. Proposals from the Group of Intellectuals for Intercultural Dialogue set up at the initiative of the European Commission. Brussels, 2008. 30 p.
6. Євроосвіта : центр міжнародних проєктів. http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6556&fbclid=IwAR1w4g8vLg5-9zdZ3Lbxc4hhyEvgvS0_QU5AdsFIW-brx_iz3YtdbYxKjQg

REFERENCES

1. Dobrovolska L.V. Metodyka Navchannia Chytannia Literatury Za Fakhom Na Osnovi Serii Hraduiovanykh Za Trudnoshchamy Tekstiv. Dys. Kand. Ped. Nauk. [Methodology of Teaching Reading Literature in Speciality on the Bases of Difficulty-Grading Texts] Kyiv. 1992. 245 P. [in Russian].
2. Ivashhenko V.A. Ty'pologichna dy'ferenciaciya konceptual'ny'x struktur yak ody'ny'cz' mental'nogo prostoru. *Movoznavstvo*. [Typological Differentiation of Mental Space Concept Units] 2004. N 1. P. 54-61 [in Ukrainian].
3. Obrazczova E.M. Ly'nejnaya organy'zacy'ya vyskazyvany'ya kak mezh'yazykovaya uny'versaly'ya (na matery'ale angly'jskogo, russkogo, ukra'y'nskogo yazykov). Monografy'ya.- Odessa: Feniks [Linear Organisation of the Utterance as Cross-Language Universalialia] 2010. 397 p. [in Russian].
4. Semenov Y'.M. Formy'rovany'e y'ntellektual'no-refleksy'vnoj konkurentosposobnosty' odarennyx uchashhy'xsya kak komponenta y'x chelovecheskogo kapy'tala// Prakty'cheskaya psy'xology'ya y' socy'al'naya rabota.[Forming the Intellectually-Reflexive Competitive Gifted Learners as the Component of Their Human Capital] Ky'ev. 2010. N 3. P. 1-6 [in Russian].
5. A Rewarding Challenge: How the multiplicity of languages could strengthen Europe. Proposals from the Group of Intellectuals for Intercultural Dialogue set up at the initiative of the European Commission. Brussels. 2008. 30p.
6. http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6556&fbclid=IwAR1w4g8vLg5-9zdZ3Lbxc4hhyEvgvS0_QU5AdsFIW-brx_iz3YtdbYxKjQg.